

Тема лекції 15. Характеристика власного капіталу.

План.

1. Види власного капіталу.
2. Характеристика власного капіталу.
3. Облік статутного капіталу.

1. Види власного капіталу.

Поняття “капітал” асоціюється з поняттям “власність”. В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і являє собою вартість майна підприємства.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування з нього зобов’язань. Сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображає поточну вартість прав власників підприємства. На суму власного капіталу суттєво впливає оцінка в бухгалтерському обліку активів і кредиторської заборгованості, що була застосована при створенні підприємства, хоча випадково вона може збігатись із сукупною ринковою вартістю акцій підприємства чи з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності підприємства, він є одним з найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі функції:

- самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство;
- відповідальності і захисту прав кредиторів – відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;
- довгострокового кредитування – перебуває в розпорядженні підприємства необмежений час;
- фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;
- кредитоспроможності – при наданні кредиту, за інших рівних умов, перевага надається підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом;
- компенсації понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу;
- розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна при ліквідації підприємства.

Створюється підприємство з метою отримання прибутку і реалізувати цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

Інвестований капітал – це сума акцій за їх номінальною вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

Власний капітал за рівнем відповідальності поділяється на:

- статутний капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов’язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;
- додатковий капітал (нереєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Функції статутного і додаткового капіталів різні. Статутний капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна підприємства. На відміну від додаткового капіталу статутний капітал забезпечує регулювання відносин власності та управління підприємством, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму.

2. Характеристика власного капіталу.

Джерелами формування активів підприємства є власні та позикові кошти. В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і представляє собою вартість майна підприємства. здійснюючи підприємницьку діяльність, підприємство також використовує залучені кошти, в результаті чого виникають борги. Боргові зобов’язання підтверджують права і вимоги кредиторів щодо активів підприємства ($A = Z + K$) і мають вищий пріоритет порівняно з вимогами власників. Тому власний капітал підприємства визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов’язаннями ($K = A - Z$).

Отже, власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів. Такі активи формуються за рахунок інвестованого в них власного капіталу і представляють собою чисті активи підприємства.

До власного капіталу відносяться:

1. статутний капітал;
2. пайовий капітал;
3. додатковий капітал;
4. резервний капітал;
5. вилучений капітал;

6. неоплачений капітал;
7. нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
8. цільові надходження;
9. забезпечення наступних витрат;
10. страхові резерви.

Основним елементом власного капіталу є статутний капітал – один із основних показників, що характеризує розміри і фінансовий стан підприємства. Він відображається в сумі, що зареєстрована в установчих документах як сукупність внесків (часток, акцій за номінальною вартістю, пайових внесків) засновників підприємства.

Формування статутного капіталу за рахунок внесків засновників фіксується в засновницьких документах підприємства. Розмір статутного капіталу, а також рішення про його збільшення або зменшення обов'язково реєструється в державному реєстрі господарських одиниць. Сума статутного капіталу за балансом підприємства та сума, зареєстрована в державному реєстрі, повинні бути тотожними.

Сума, яка на дату реєстрації підприємства заявлена, але фактично не внесена засновниками, представляє собою неоплачений капітал підприємства. невкладені кошти засновників зменшують реальний розмір статутного капіталу і в балансі відображаються зі знаком мінус.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько- фінансової діяльності. Він складається з сум пайових внесків членів споживчого товариства, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок та інших підприємств, а також паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств у сільському господарстві, одержаних в результаті розподілу на паї колективної власності.

Додатковий капітал складається з емісійного доходу, тобто доходу одержаного від розміщення акцій власної емісії за цінами, які перевищують номінальну вартість; до оцінки активів; безоплатного одержання необоротних активів; іншого додаткового капіталу.

Суми вилученого капіталу відображають вартість акцій власної емісії, які на даний момент не розміщені серед акціонерів. Вилучений капітал не впливає на суму власного капіталу. Він показує, що капітал належить підприємству, Але не закріплений за конкретною фізичною особою (акціонером). Вилучений капітал повинен бути перепроданий або анульований.

Кошти резервного (страхового) капіталу використовуються відповідно до напрямків, передбачених в установчих документах: як правило, у випадку недостачі прибутку за рахунок резервного (страхового) капіталу покриваються непередбачені витрати, погашаються борги перед кредиторами при ліквідації товариства, виплачуються дивіденди за привілейованими акціями.

Нерозподілені прибутки (непокриті збитки) – це прибутки, одержані в результаті господарсько- фінансової діяльності підприємства, які зменшені на суму прибутків використаних у звітному році, включаючи нарахування податку на прибуток нерозподілений прибуток є власністю акціонерів і збільшує суму власного капіталу. Якщо фінансові результати діяльності збиткові, то сума збитку зменшує суму власного капіталу.

3. Облік статутного капіталу.

Для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидів власного капіталу призначені рахунки четвертого класу Плану рахунків. Статутний капітал, як визначено у НП(С)БО 1 — зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників до капіталу підприємства.

В акціонерних товариствах статутний капітал на момент створення не може бути менше суми еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, а розміри статутних капіталів товариств з обмеженою і додатковою відповідальністю та командитних підприємств не обмежуються.

Сума статутного капіталу ділиться на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості і несе відповідальність за зобов'язання тільки Майном товариства. Сума статутного капіталу, відображена у фінансовому обліку і звітності, повинна дорівнювати загальній номінальній вартості випущених акцій, вказаних в установчих документах. Усі акціонерні товариства повинні випускати прості акції, яким надається право голосу. Власники привілейованих акцій не мають права брати участь в управлінні товариством, якщо інше не передбачено його статутом. Власником привілейованих акцій надається першочергове право під час сплати дивідендів і розподілу активів у разі ліквідації товариства, тому сума простих акцій — це залишковий капітал підприємства. Збільшення або зменшення статутного капіталу може здійснюватися в установленому порядку та після внесення відповідних змін в установчі документи підприємства.

Збільшення статутного капіталу може здійснюватись шляхом:

- випуску нових акцій;
- обміну облігацій на акції;
- збільшення номінальної вартості акцій.

Рахунок 401 "Статутний капітал" призначено для обліку та узагальнення інформації про стан та рух статутного капіталу підприємства. За кредитом рахунку 401 "Статутний капітал" відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому рахунку повинно відповідати розміру статутного капіталу, який зафіксовано в установчих документах підприємства.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Вкажіть визначення економічного змісту власного капіталу.
2. Охарактеризуйте складники власного капіталу та його значення в діяльності підприємств.
3. Вкажіть особливості формування та використання коштів статутного капіталу.
4. Вкажіть особливості формування та використання коштів пайового

капіталу.

5. Вкажіть особливості формування та використання коштів додаткового та вилученого капіталу.

6. Вкажіть особливості формування статутного капіталу товариств.

7. Поясніть особливості обліку статутного капіталу підприємства.

8. Вкажіть особливості обліку пайового капіталу.

9. Поясніть особливості обліку додаткового, резервного та вилученого капіталу.